

AVRUPA NÜKLEER ARAŞTIRMA MERKEZİ'NDE (CERN) YAPILAN HIGGS BOZONU ARAŞTIRMASININ İNTERNET MEDYASINDA SUNUMU¹

Özgehan ÖZKAN²

Öz

Toplumun siyasi, ekonomik, toplumsal, kültürel, bilimsel vb. alanlarda geneli ilgilendiren konularda meydana gelen gelişmeleri öğrenmesinin başlıca yolu medyadır. Medyanın "gördüğü" konular toplumun gündemine, bilgi havuzuna girebilecek, "görmediği" konular ise gündeme girmediği için kamuoyu oluşumunda etkili olamayacaktır. Medyanın belli bir konuyu görmesi veya görmemesi kadar, gördüğü konuyu nasıl sunduğu da kamuoyunun şekillenmesinde önemlidir. Medya, dilin yapısal özelliklerini kullanarak, haber içeriğinde detay sayılabilecek bir konuyu öne çıkarıp, belli bir bölümü geri plana atarak vb. konuyu okuruna büyük ölçüde değişmiş ve gerçek bağlamından uzaklaşmış bir şekilde aktarabilmektedir. Bu yaklaşım habere konu teşkil eden her alanda olduğu gibi bilim haberlerinde de kendini göstermektedir. Bu araştırma, 2012-2014 yılları arasında yoğun bir şekilde gündeme gelen ve Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi CERN'de yapılan Higgs bozonu (maddeye kütle kazandıran atomaltı parçacık) araştırmasının internet medyasında nasıl temsil edildiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma çerçeve analizi yöntemi ile yapılmıştır. Higgs bozonu araştırması konusunda haber kaynağının asıl söylemi ile başlıktaki ifadeler, spotta ön plana çıkartılan unsurlar karşılaştırılarak, bu bilimsel konunun okurlara ne şekilde aktarıldığı sorgulanmaktadır. Sorgulama sonucunda okurun yanıltıcı bir şekilde bilgilendirildiği, haberin gerçek bağlamına uygun bir söylem oluşturulmadığı, bilimsel bir konunun magazinleştirilerek ve spekülatif bir dil ile aktarıldığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bilim, haber, Higgs bozonu, Cern, sunum.

THE PRESENTATION OF THE HIGGS BOSON RESEARCH CONDUCTED AT THE EUROPEAN NUCLEAR RESEARCH CENTER (CERN) IN THE INTERNET MEDIA

Abstract

The media is the primary way of keeping abreast of latest news dealing with the majority of the public, especially in the political, economic, cultural, scientific fields. Whilst the topics "recognized" by the media can penetrate into the agenda and repository of the public, the topics "unrecognized" by the media have no impact on creating a public opinion, as they are not at the public's agenda. Apart from the fact that a topic has been recognized or unrecognized by the media, it is also important how the media represents a recognized topic in terms of shaping the public opinion. The media can convey the subject to the public in a significantly different and deviated way, such as by using structural features of the language, bringing a relatively small detail in the content of news to the forefront, or pushing a certain section of news into the background. This approach can also be seen in science news as in every field that constitutes subject to a news. The purpose of this study is to reveal how the

¹ Geliş Tarihi: 15/05/2017 • Kabul Tarihi:17/06/2017

²Yrd. Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Fakültesi, ozgehan8@yahoo.com.tr

Higgs Boson (a subatomic particle that gives a mass to substance) research, which was conducted at the Europe Nuclear Research Centre (CERN) and at the top of the agenda between 2012 and 2014 is represented in the internet media. The study is carried out by the frame analysis. In this regard, expressions in headlines and elements that have been brought to the forefront through highlights are compared with the main discourse of the news source regarding the Higgs Boson research and examined in what way this scientific topic are conveyed to the public. As a consequence of this study, it has been determined that the public is informed in a deceptive way, news is not consistent with their real discourse and a scientific topic is conveyed with a tabloidized and speculative approach.

Keywords: Science, news, Higgs boson, Cern, presentation.

GİRİŞ

Sırasıyla buhar makinesi, elektrik ve bilgisayar temelinde gerçekleşen sanayi devrimleri ile ortaya çıkan yeni üretim tüketim ilişkilerinden, medya ve toplum ilişkileri de etkilenerek yeni bir görünüm kazanmıştır. Medyanın var oluş nedeni ve temel görevi okurunu doğru, tam, tarafsız ve çok yönlü bilgilendirmektir. Haber metnine yorum katmamaktır. Habercilik, kaynaktan elde ettiği bilgileri, kaynağın söyleminden uzaklaşmadan, belli bir yönünü ön plana çıkartıp, belli bir yönünü geri plana atmadan, belli bir kısmını görmezden gelmeden haber metni olarak okuruna ulaştırmaktır. Gazetecilik eğitiminin ilk yılında öğretilen "olması gereken" çerçeveyi çok genel olarak bu şekilde ifade ettikten sonra, haberciliği bir de küresel dünyanın tüketim toplumunun temel dinamikleri bağlamında ele almak gerekirse, haberin de bir ticari fenomen haline geldiğini belirtmek mümkündür. Haber yer aldığı mecranın teknik özelliklerine bağlı olarak, ne kadar reklam/ilan getireceği, temel habercilik ilkeleri ile yarışır bir ölçüt haline gelmiştir. Bu araştırmanın örnekleme olan internet medyası özelinde düşünüldüğünde, ticari kaygıları baz alan ölçüt, haber başlığı ile ilgi çekip haberi okura "tıklatma" ve internet reklamlarından alınacak payın artmasını sağlama olarak karşımıza çıkmaktadır.

Literatür Özeti

Bu araştırmanın konusu, medyada bilim haberleri özelinde CERN'de yapılan Higgs bozonu araştırması çalışmalarının medyada nasıl sunulduğudur. Literatür tarandığında, doğrudan CERN-Higgs konusunun medyada sunumuna ilişkin bir çalışmaya rastlanmamıştır. Fen bilimleri dahilinde ve tamamen konunun özüne yönelik, başka bir ifade ile medya kısmından tamamen bağımsız makaleler bulunmaktadır. Ancak sosyal bilimler, onun da özelinde iletişim bilimleri dahilinde bu konu araştırılmamıştır. Higgs bozonunun bulunmasına yönelik çalışmaların bilim literatürüne geçecek olan, yarım asra yakın bir süre bilim dünyasını meşgul eden bir konu olduğu ve bu konu hakkında toplumun bilgi edinebileceği başlıca mecranın medya olduğu düşünüldüğünde, medyada sunuş biçiminin üzerinde durulması gereken bir konu olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu bakımdan bu araştırma literatürde bir ilktir. Sosyal bilimler literatüründe, doğrudan Higgs bozonunun medyada sunumu ile ilgili olmamakla birlikte Atabek vd.'nin (2013:21) televizyondaki sağlık programlarındaki ideolojik söylemler ile ilgili araştırmasında bir cümle ile "Örneğin, Higgs Bozonu yerine, "Tanrı parçacığı" denmesi, magazinsel bilimin konuyu tekrar Tanrısal zemine oturtturarak çarpıtmasıdır" ifadesi yer almaktadır. Higgs bozonu ile ilgili sosyal bilimler literatüründe yer alan bir başka araştırma da, Prof. Dr. Taslaman'ın (internet sitesi) yine medya boyutuna hiç değinilmeden, sadece felsefi yönü ile değerlendirildiği "Tanrı Parçacığı: Felsefi Bir Değerlendirme" başlıklı makalesidir.

CERN'de yapılan Higgs bozonu araştırmaları konusundan, daha kapsayıcı şekilde bilim haberlerinin medyada sunumu konusunda yapılan literatür taramasında ağırlıklı olarak "sağlık haberlerinin sunumu" konusunun işleyişi içinde yer verildiği görülmektedir. Kaytaş vd. (2010:369), yazılı basında çıkan sağlık haberlerinin değerlendirilmesi konulu çalışmalarında yazılı basında yer alan sağlık politikası ile ilgili haberleri, doktorlarla ilgili haberleri ve bilgilendirme haberlerini olumlu-olumsuz/kaynağı olan/olmayan ölçütü dahilinde analiz etmişlerdir. Karagöz (2009:193) ise küresel yaygınlık düzeyine erişmiş sağlık olaylarının yazılı basın gündeminde nasıl yer aldığını, okur nezdinde meydana getireceği etkiler bağlamında etik olarak sorgulamıştır. Damlapınar vd. (2017:373), Türk basınının en yüksek tirajlı 4 gazetesinde yer alan sağlık haberlerini, "Çocuğa yaklaşım tarzları" özelinde incelemişlerdir. Bu araştırma çocukların sağlık içerikli haberleri değerlendirebilme potansiyelini tespit etmeyi amaçlayan bir araştırmadır. Demir, (2010:2), *Sağlık Haberleri ve Medya Gerçeği* isimli kitabında, medyanın sağlık haberlerinin, özellikle beslenme ile ilişkili haberlerin ciddi bir bilgi -tecrübe süzgecinden geçirilmeden kullanıldığını ifade etmektedir.

Medyada bilim haberlerinin sunuş biçimi ile ilgili, ağırlıklı olarak sağlık haberleri özelinde bilimsel araştırma yapıldığı görülmektedir. CERN-Higgs bozonu konusunu medyanın ne şekilde sunduğu ise incelenmemiştir.

Doğrudan araştırmanın konusu olmamakla birlikte, haber dilinin magazinleşmesi ve bunun temelinde yatan üretim-tüketim-reklam dinamiklerine ilişkin literatür hakkında da bilgi vermekte yarar vardır. Oskay'a (1989:10) göre kitle iletişim araçları, kitle iletişim ürünlerinin biçim ve içerikleri toplumsal-ekonomik yapılar ile ilişkilidir. Bu ilişki nedeniyle bizzat haber, ilan-reklam tüketim sürecinin parçası olmuştur. Televizyon haberciliğinde dilin magazinleşmesinden sonra, bu eğilim ardından gelen iletişim teknolojisi olan internet medyasında da kendini göstermiştir. Bunun sonucunda da okur, "olması gerektiği gibi" doğru, tam, çok yönlü, tarafsız, haber kaynağının söylemi değiştirilmeden aktarılmış içerikler yerine, bağlamından kopartılarak spekülative bir zemine oturtulmuş içeriğe maruz kalmaktadır. "Ticarileşme kaygısı, özellikle habercilik alanında büyük bir düşüşe neden olmuştur. 'Sulandırılmış' bilgilendirme olarak arlandırabileceğimiz haberin niteliğinin giderek düşmesi, sorunların arkasındaki olayların irdelenmeden verilmesi sonucu haberde niteliksel anlamda önemli bir gerileme yaşanmıştır" (Bayraktaroğlu vd., 2011:16).

Haber dilinin magazinleşmesi, internet medyası ile birlikte artmış olsa da, başlangıcı özellikle Türkiye özelinde 1980'lerin ortalarına kadar uzanmaktadır. "Medyadaki bu değişimde, teknolojik gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan rekabet ortamı çok etkili olmuştur. (...). Gerek kanal sayısındaki artışlar gerekse program formatlarındaki çeşitliliğin artması sonucunda oluşan yeni rekabet ortamında, radyo ve televizyonların yaşamları kaçınılmaz bir şekilde reytinglere bağlı hale gelmiştir" (Dağtaş, 2005:24). Elektronik medya bazında raiting, internet medyası bazında ise tıklanma sayısı reklam-ilan pastasından alınacak payda belirleyici olduğu için, haber dilinin de bu bağlamda magazinleşmesi kaçınılmaz olmuştur. Kolay okunan, bağlamından uzaklaşmış, spekülative ve hatta gerçek üstü "bilgi"ler ile süslenmiş metinlere, en ciddi haber ihtisas dalı olan bilim haberlerinde dahi rastlanmaktadır.

Araştırmanın Örnekleme

Türk basını, genel yapısı itibarıyla ana akım medya ve yan medya olmak üzere iki ana yönelimdedir. Ana akım medya, tirajı ortalama 300 bin bandında seyreden, belli bir ideolojik çizgide olmayıp, her kesime hitap etme iddiası ile yayınlanan, "kitle basını" olarak da tanımlanan medyadır. Yan medya ise tirajı ortalama 40 bin bandında seyreden, belli bir ideolojik genel yayın politikası ile yayınlanan medyadır. Bu iki ana çizgiyi temsil etmek üzere

Ana akım medyadan Habertürk gazetesinin internet sitesi, yan medyadan ise farklı ideolojik çizgilerdeki Cumhuriyet ve Türkiye gazeteleri seçilmiştir. Haberler, araştırmanın konusunu teşkil eden CERN'e yapılan Higgs bozonu araştırmalarının en çok gündeme geldiği 2012 ve 2014 yıllarına aittir. Konu ile ilgili olarak bu tarihlerde Habertürk gazetesinde 157, Cumhuriyet gazetesinde 119, Türkiye gazetesinde 19 haber yer almıştır. Örnekleme her bir gazeteden 6'şar adet olmak üzere toplam 18 gazete yer almaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Merak uyandırıp tıklanma sayısını artırma amacı doğrultusunda haber başlığı ve içerik arasındaki anlam farklılığını ortaya koymak için çerçeve analizi yönteminden yararlanılmıştır. Çerçeve analizi çok genel bir tanımlama ile haberin okura başlık, fotoğraf/görsel kullanımı, dilin bazı özelliklerinden yararlanma vb. gibi yollardan yola çıkarak habere "bilgi aktarımı" dışında amaçlar yüklenip yüklenilmediğini sorgulayan bir yöntemdir. Haber kimi zaman bu ve benzeri olanaklardan yararlanılarak belli bir çerçeveye oturtulmakta ve bu çerçeve aracılığı ile yüklenen bağlamından uzaklaşmış, değişmiş bir anlam okura aktarılmaktadır. Çerçeve analizi yöntemi, bu sorgulamayı yapmaya imkan tanımaktadır. Scheufele ve Tewksbury'ye göre çerçeveleme, herhangi bir konunun haber metninde biçimlendirilme şeklinin izleyicilerin algılamalarını etkileyebileceği varsayımına dayanmaktadır (Scheufele, 2007:11). İzleyici algılamasının etkilenme nedeni, haber türüne göre değişmektedir. Politika haberleri özelinde ele alındığında belli bir siyasi ideoloji doğrultusunda genel yayın politikası oluşturan gazetelerde, o ideolojiyi okur nezdinde benimsetme; sağlık haberleri özelinde ele alındığında, belli bir ürünün satış miktarının artmasını sağlama vb. şeklinde örneklendirilebilir. Konu bu araştırma bağlamında düşünüldüğünde bilim haberlerin, onun da özelinde CERN-Higgs bozonu konusunda magazin/sansasyonel bir dil kullanarak başlığı okura tıklattırma yönlü bir anlayışın kabul edildiği yönünde bir yorumlama getirilebilir. Bu yönlendirmenin ne şekilde yapıldığını saptamaya yardımcı olan yöntemlerden biri çerçeve analizidir. "Çerçevelemek; algılanan bir gerçekliğin bazı yönlerini seçip onları bir iletişim metninde daha önemli hale getirerek belli bir problem tanımını, neden sonuç yorumunu, ahlaki değerlendirmeyi ve/veya çözüm önerisini destekleyecek biçimde kullanmaktır" (Entman,1993:52). Tanımda yer alan "algılanan bir gerçekliğin bazı yönlerini seçip" ifadesi, bu araştırma bağlamında haber başlıklarıdır. Çünkü internet medyasında bir haberin tamamına ya da internet sekmeleri şeklinde bölünmüş galerilere yönlendirmenin yolu ilgi çekici bir başlık kullanmaktır. Eğer haber kaynağının söylediği "Deney binde bir ihtimal küçük bir patlamaya yol açabilir" ifadesi demekten çekilip "Deney büyük patlamaya yol açacak!" şeklinde başlığa taşınırsa burada sorgulamaya değer bir ele alış biçimi olduğu muhakkaktır. "...kitle medyası, öngörülebilir ve kalıplara uygun bir biçimde gerçeklik imgelerini çerçeveleyerek toplumsal gerçekliği inşa eden güçlü bir etki sahibidir" (Gamson, 1989:1). Metnin elverdiği tüm imkanlar kullanılarak yeni bir gerçeklik inşa etmek mümkündür. Bu araştırmada üzerinde durulduğu gibi haber başlıkları, metnin bütünü içinden bilinçli olarak seçilen ve öne çıkartılan unsurlar ile veya diğer olanaklardan yararlanarak okur yönlendirilmektedir, bir anlamda haberi tıklatmak için "tuzağa" çekilmektedir. "Çerçevelerin bir medya öyküsündeki olay ve görüşlerin sunumunu düzenlediği düşünülmekte ve habercilerin bir haberi nakletmek için tercih ettikleri çerçevelerin aynı olayın çok farklı sunumlarına yol açabileceği düşünülmektedir" (Arık, 2007:9). Bu farklılık o kadar büyük boyutlara ulaşabilir ki, habere konu olan olayda detay teşkil eden binde birlik bir ihtimali, okurun en önemli unsur olarak alımlamasına yol açacak şekilde getirebilmektedir.

"Çerçeveleme yaklaşımında konunun bir özelliği öne çıkmakta ve çerçeveler bu özelliğe göre belirlenmektedir ve araştırmacılar bu özelliğin medya tarafından karar

verildiğini öne sürmektedirler (Weaver 2007'den 'akt.Akçalı,2012:31). Medya bu kararı verirken önceliği reklam/ilan bağlamında ticari kaygılardır, çünkü artık haber kurumları da küresel dünyanın üretim-tüketim dengelerinde yerini almış bulunan ekonomik birimlerdir.

Çerçeveleme kavramını özetlemek gerekirse, "bir mevzu konuşulduğunda medya gündemi için belirli niteliklerin seçimi ve üzerine vurgu olarak haberleri göndericinin istediği gibi elemek ve şekillendirmek için kesme ve düzeltme gerçeği" (McCombs, 2004 :87) olarak tanımlamak mümkündür.

Araştırma

Bu bölümde tirajı daha yüksek, belli bir ideolojik çizgisi olmayan, toplumun geneline hitap eden kitle gazetelerinden biri olan Habertürk (<http://www.haberturk.com/>) ve farklı iki ideolojik yayın politikasına sahip, nispeten düşük tirajlı gazeteler olan Cumhuriyet (<http://www.cumhuriyet.com.tr/>) ve Türkiye (<http://www.turkiyegazetesi.com.tr/>) gazetelerinin internet siteleri analize tabi tutulmuştur. Makalenin sınırları göz önünde bulundurularak çok uzun haber metinlerinin tamamı analize tabi tutulmakla birlikte, makalede haberin tamamına yer verilmemiştir.

Habertürk Gazetesi

16.12.2012

Başlık: Kıyamet günü CERN tatil olacak

Alt Başlık: CERN'deki Büyük Hadron Çarpıştırıcısının tam kapasite çalıştırılacağı ve kıyametin bu nedenle kopacağı iddiaları

Haber:

Maya takvimine göre kıyametin kopacağı düşünülen 21 Aralık'ta CERN'deki Büyük Hadron Çarpıştırıcısı'nın tam kapasite çalıştırılacağı ve kıyametin bu nedenle kopacağı iddiaları sosyal medyada yankı uyandırdı. Ancak HABERTÜRK'e konuşan CERN'deki Türk profesör Samim Erhan "O tarihlerde CERN Christmas tatilinde olacak" dedi. CERN'de her sene 2 hafta sistemin bakıma alındığını belirten Prof. Dr. Erhan "şu an deneyler devam ediyor ancak, pazartesiden (yarın) itibaren 3 hafta tatile giriyoruz. Bu sürede sistemin bakımı yapılacak ve ocak-şubat aylarında yapılacak deneyler için sistem bakımdan geçirilmiş olacak" dedi. Erhan "Aman bu durum da, kıyamet kopacak diye deneyleri bile durdurdular diye algılanmasın" dedi.

Analiz:

Haberin başlığı "Kıyamet günü CERN tatil olacak" şeklinde verilmiştir. Başlıkta kıyametin yaşanacağı bir gün olacağına dair ön kabul bulunmaktadır. Alt başlıkta ise "kıyametin kopacağı iddiaları" şeklinde bir ifadeye yer verilmiştir. Haber metni incelendiğinde kıyamet kopacağı iddialarının kaynağının ne olduğu, bilimsel bir temelini olup olmadığı gibi bilgilere rastlanmamaktadır. Öznesi belirsiz bir "kıyametin kopacağı iddiası" ifadesi ile yetinildiği görülmektedir. Metindeki tek bilimsel formasyonu olan kaynak CERN'deki Türk Prof.Dr. Samim Erhan'ın da " Aman bu durum da, kıyamet kopacak diye deneyleri bile durdurdular diye algılanmasın" şeklindeki ifadesi, kıyamet iddialarının ciddi bir temele dayanmadığına işaret etmektedir. Bu noktadan hareketle denilebilir ki, haber, bilimsel temeli olmayan, sansasyonel yön başlıkta ön plana çıkartılmak suretiyle "tıklanma sayısını arttırma-reklam" denklemi öncelenerek yazılmıştır. Başka bir ifade ile okur "tuzaga" çekilmiştir.

Habertürk Gazetesi

03.04.2012

Başlık: Türkiye "Büyük Patlama"ya hazır

Alt Başlık: CERN Başkanı Prof. Dr. Rolf-Dieter Heuer: Türkiye CERN üyeliğine

Hazır

Haber:

Prof. Dr. Heuer, yaptığı açıklamada, CERN'de çok sayıda genç Türk bilim adamının çalıştığını ifade etti. Deneylerin yapılmasında ve analizinde Türk araştırmacıların çabalarının büyük önemi olduğunu vurgulayan Heuer, "parçacık fiziği ve evrenin ilk dönemlerine ilişkin yapılan çalışmalarda da bu Türk bilim adamlarının görünür etkileri var. Bu nedenle Türkiye'nin yakın zamanda CERN'e üye olmasını umuyoruz. Türk fizikçileri çok iyi işler yapıyorlar ve onların araştırmalarından çok memnunuz. Türkiye'de özellikle sanayiye dönük Ar-Ge çalışmaları çok iyi düzeyde" dedi.

Analiz:

Haberin başlığı, "Türkiye 'Büyük Patlama'ya' hazır" şeklinde verilmiştir. Büyük Patlama kuramına göre "evren kabaca 15 milyar yıl önce hayal edilemeyecek kadar sıcak ve yoğun bir tekillikten meydana gelmiştir. Evren büyük bir patlama ve onu izleyen gelişme ile meydana gelmiştir" (Pak, 2010:16). Ortadoğu Teknik Üniversitesi Fizik Bölümü öğretim üyesi Namık Kemal Pak'ın ifade ettiği gibi, Büyük Patlama evrenin meydana geldiği, milyarlarca yıl öncesine ait bir ana işaret etmektedir. Fizik bilimi ile ilgili olmayan okur için ise Büyük Patlama denildiği zaman terör amaçlı bir patlama ya da mutfak tüpü patlaması gibi çağrışımlar olacaktır. Bu durumda başlıkta kullanılan "Türkiye Büyük Patlama'ya hazır" ifadesi haber kaynağı, haberin "gerçek" konusu ile örtüşmemektedir.

Haber metninin tamamı incelendiğinde ana kaynak olarak CERN Başkanı Prof. Dr. Heuer'in açıklamaları olduğu görülmektedir. Heuer'in verdiği bilgiler arasında ise "Büyük Patlama" ile ilgili her hangi bir veri bulunmamaktadır. Heuer, Türk bilim insanlarının CERN'deki çalışmaları, Türkiye'nin olası CERN üyeliği, maddeye kütle veren bir atomaltı parçacık olan higgs parçacığının bulunma süreci ile ilgili gelişmeler gibi bilimsel konular üzerinde açıklamalar yapmıştır. Heuer açıklamalarının hiç bir bölümünde, "Büyük Patlama" ifadesini kullanmazken, haber metninde "Büyük Patlama deneyi ile ilgili Heuer..." şeklinde giriş cümlelerine yer verildiği görülmektedir. Ancak böyle spekülatif bir başlık ile metin içerisine yedirilmiş ve adeta Heuer söylemiş gibi aktarılan ifadeler okurun ilgisini çekecek ve bağlamı ile örtüşen bilimsel bir başlığa oranla çok daha yüksek oranda "tıklanacaktır". Ekonomik önceliklerin, doğru haber verme ilkesinin önüne geçtiğini ifade etmek mümkündür.

Habertürk Gazetesi

27.01.2013

Başlık: Evrenin sırrı 5 ayda çözülecek

Alt Başlık: CERN Direktörü evrenin sırrını çözecek deneyin sonuçlarını 5 ayda açıklayacaklarını söyledi

Haber:

EVRENİN oluşumunu, açıklamak için İsviçre-Fransa sınırındaki CERN'in (Avrupa Nükleer Araştırmalar Merkezi) Genel Direktörü Rolf Heuer, yaptıkları deneylerde buldukları atomaltı parçacığının, iddia edildiği gibi "Tanrı parçacığı" adıyla da bilinen Higgs Bozonu olup olmadığını, 5 ay içinde dünyaya açıklanacağını söyledi. Heuer "Bu yılın ortalarına doğru bu parçacığın Higgs Bozonu olup olmadığını anlayacağız. Bulduğumuz atom parçacığının, evrenin başlangıcını anlamamıza yardımcı olacak Higgs Bozonu olma ihtimali çok

yüksek. Ama bunu tanımlamak kolay değil. Higgs Bozonu'nu kar fırtınasındaki farklı bir kartanesi olarak düşünün. Higgs Bozonu'nu bu kar fırtınası içinde bulup tanımlamak zorundasınız" dedi.

Analiz:

Haberin başlığı, "Evrenin sırrı 5 ayda çözülecek"tir. Evrenin sırrı ile kastedilenin ne olduğu belirsizdir. Tüm okurların ortak anlam paydasında evrenin sırrı denildiğinde bir bilgi var mıdır? Evrenin nasıl oluştuğu mu, evrenin bir sonu-sınırı olup olmadığı mı, evrenin sona erip ermeyeceği mi, sona erecekse nasıl ereceği mi gibi çoğaltılabilecek sayısız anlam bulunmaktadır ve başlık bu bağlamda belirsizdir. Özellikle Müslüman nüfusun yaşadığı bir ülkede, "Kıyamet günü" bilgisi olan bir dine inanan toplumda "Evrenin sırrı" ayrıca merak uyandıran spekülative bir başlıktır. Başlıktan metne doğru ilerlendiğinde haber kaynağı olarak CERN Başkanı Rolf Heuer'den alınan demeç ile karşılaşılmaktadır. Heuer özetle, yapılan çalışmalarda bir atomaltı parçacık bulunduğunu, bu parçacığın evrenin başlangıcını anlamaya yardımcı olacak Higgs bozonu olma ihtimali olduğunu, kesin sonuca 5 ay içerisinde ulaşılabileceğini ifade etmektedir. Metin incelendiğinde daha tarafsız ve doğru bir başlık olarak "Evrenin ilk oluşum anına ışık tutacak verilere ulaşılacak üzere" benzeri bir ifade kullanmak mümkün iken, içinde "Sır", "Gizem" unsurlarını barındıran bir başlığın daha çok tıklanacağı hesap edilmiş görünmektedir.

Habertürk Gazetesi

02.06.2013

Başlık: Arzın merkezine seyahat

Alt Başlık: CERN'de bilim insanları 13.7 milyar yıllık tarihinde evrenin ilk nanosaniyelerine nasıl ulaştı?

Haber:

Kaptanın Seyir Defteri: 26 Mayıs 2013... Cenevre uçağına biniyoruz. Filli Boya'nın "Renklerin Oluşumuna Dair Bilimin Merkezine Yolculuk" konsepti dahilinde bir grup gazeteciyle İsviçre'ye gidiyoruz... Hedef nokta Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi, yani CERN. Kulağımdaysa, gelmeden önce Büyük Patlama (Big Bang) araştırmalarının yapıldığı CERN'le ilgili gazeteci dostlardan gelen tepkiler: "Dünyanın eksenleriyle oynuyorlar... Bing Bang yalan, zaman makinesini araştırıyorlar..."

Analiz:

Haber, uzun bir inceleme-araştırma yazısıdır. CERN'e giderek orada gezi-röportaj üzerinden yazılan bir haberdir. Haberin başlığı "Arzın merkezine seyahat"tir ve bilim kurgu çocuk romanları yazarı Jules Verne'in eserine gönderme yapmaktadır. Araştırmaların yapıldığı büyük hadron çarpıştırıcısının yer altında olmasından dolayı, böyle bir başlık tercih edilmiştir. Bu anlamda (çok bilinen klasik bir romana gönderme yapması) önceki başlıklarda olduğu gibi spekülative bir başlık değildir. Haber metni incelendiğinde, bizzat Türk basınının bu bilimsel araştırmaları nasıl işlediğine, nasıl sunduğuna ilişkin ipuçları görülmektedir. Araştırmayı yazan gazeteci "hedef nokta Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi, yani CERN. Kulağımdaysa, gelmeden önce Büyük Patlama (Big Bang) araştırmalarının yapıldığı CERN'le ilgili gazeteci dostlardan gelen tepkiler: "Dünyanın eksenleriyle oynuyorlar... Bing Bang yalan, zaman makinesini araştırıyorlar..." şeklinde bir ifadede, hatta denilebilir ki mesleğe yönelik olarak bir 'itirafta' bulunmaktadır. Çünkü oransal olarak bakıldığında bilimsel bağlamına sadık sunumlardan çok, spekülative sunumların ağırlık kazandığı görülmektedir. Gazetecilik mesleğine yönelik böyle bir itirafta bulunurken dahi kendisi de spekülative söylemden

kaçamayarak "Büyük Patlama araştırmalarının yapıldığı CERN" ifadesini kullanmıştır. Maddeye kütle kazandıran, enerjiyi madde haline getiren bir atom altı parçacığın araştırılması süreci, "Dünyanın eksenini değiştirme", "Büyük Patlama anını tekrar gerçekleştirme", "kıyamete neden olma", "zamanda yolculuk çalışmaları yapma" gibi hiç bir bilimsel temeli olmayan, bilimsel bir kaynağa dayandırılmayan ifadeler ile okura aktarılmaktadır. Yukarıdaki haber ise, bir inceleme yazısı olduğu için gözlemleri ve röportajları temel alan, gerçekçi bir dil ile yazılmıştır. Haberde CERN genel olarak tanıtılmakta, araştırmanın yapılmasını sağlayan dedektörler ve teknik donanım hakkında bilgi verilmekte, burada çalışan Türk bilim insanları ile ilgili bilgiler verilmektedir. Haber nispeten tarafsız ve bilimsel bir dil ile yazılmış olmakla birlikte, yine de "Büyük Patlama araştırmalarının yapıldığı...", "arzun merkezi" gibi "ilgi çekici" ifadeler kullanılmıştır. Basının bu spekülatif yaklaşımından CERN'deki bilim insanlarının da çok memnun olmadığı, yine haberde demec veren bir bilim insanının şu sözlerinden anlaşılmaktadır: "Bazıları şu gördüğümüz cihazların basit mikrodalga fırınlar olduğuna bile inanmak istemiyor". Başka bir ifade ile, insanların "gerçek üstü" haberler okumaya olan yatkınlığını dile getirmektedir. Basın da bu beklentiye fazlasıyla karşılık vermektedir.

Habertürk Gazetesi

07.09.2014

Başlık: Tanrı parçacığı her an evrenin sonunu getirebilir

Alt Başlık: Stephen Hawking'ten ürküten açıklama

Haber:

Dünyaca ünlü Profesör Stephen Hawking, İsviçre'deki Cern Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi'nde 2012 yılında keşfedilen ve tanrı parçacığı olarak alınan Higgs Bozonu'nun evreni yok etme potansiyeline sahip olduğunu açıkladı. Starmus isimli yeni kitabının ön sözünde konuya değinen Hawking, Higgs Bozonu'nun çok yüksek enerji seviyelerine ulaştığında istikrarsızlaşıp "Katastrofik bir vakum bozunmasına" neden olabileceğini, bu durumun da uzay ve zamanın çökmesine yol açacağını ve bunun her an gerçekleşebileceğini yazdı. Ünlü bilim insanı bu senaryonun gerçekleşme olasılığının çok düşük olduğunu belirtse de bir çok araştırmacı açıklamaları nedeniyle Hawkins'i sorumsuzlukla suçladı.

Analiz:

Haberin başlığı "Tanrı parçacığı her an evrenin sonunu getirebilir" şeklinde atılmıştır. Gazetenin tarafsızlık ölçütlerinden biri de demec veren kaynağın söylemini başlığa taşıyış biçimidir. Gazete sözün sahibi kaynağa da yer vererek: "Fizikçi Prof. Dr. Stephen Hawking: Tanrı parçacığı her an evrenin sonunu getirebilir" şeklinde başlık oluşturursa daha tarafsız bir duruş sergilemiş olacaktır. Ancak sözün sahibini belirtmeksizin doğrudan bu açıklamayı başlık olarak kullandığında, belli bir kişinin görüşünü değil, genel geçer kabul görmüş bir durumu yansıttığı algısı oluşmaktadır. Her ne kadar alt başlıkta iddianın sahibi belirtilmişse de daha büyük puntolarla ve dişi hurufat ile yazılan başlık öncelikli olarak dikkat çekmekte ve haberin tıklanmasını sağlamaktadır. Tanrı parçacığı ifadesi de bilimsel literatüre ait bir terim değildir. Tıpkı, medyanın ticari kaygı ile ilgi çekme amaçlı olarak haber dilini magazinleştirmesi gibi, yayın evleri de aynı kaygı ile kitap ismini toplumun ilgisini çekecek hale getirmiştir. "Kendisi de ünlü bir parçacık fizikçisi olan Lederman, Peter Higgs'in adını taşıyan ve 1962 yılında ortaya atılan kuramsal parçacığın bulunması için gösterilen tüm çabalara rağmen bir türlü saptanamayışı dolayısıyla, 'kahrolası parçacık' demek istemiş, ancak yayıncısı kamu beğenisini gözeterek, bunu 'Tanrı parçacığı' olarak değiştirmiştir" (Cankoçak,2012:1). "Kamu beğenisi" kaygısı, ticari kaygıya işaret etmektedir. Bilimsel literatüre sadık kalarak, değişimi sadece okurun anlaması düzeyinde tutarak yazılan

haberlerin, spekülatif, magazinleştirilmiş bir dil ile yazılan habere göre daha az ilgi çekeceği ve getirisinin anlamlı oranda daha az olacağı kesindir. Bu ticari gerçeklik, medyanın doğru haber ilkesinden taviz vermesi ile sonuçlanmaktadır. Haber metninin tamamı incelendiğinde, fizikçi Stephen Hawking'in, Higgs Bozonu ile ilgili olarak gerçekten de böyle bir söz sarfettiği, ancak bununla birlikte "Bu senaryonun gerçekleşme olasılığının çok düşük olduğunu" söylediği de görülmektedir. Başka bir ifade ile çok düşük bir ihtimal vurgusu "görülmeyerek" "Evrenin sonunun her an gelebileceği" ifadesi, söylemin kaynağı da belirtilmeksizin başlığa çekilmiştir.

Cumhuriyet Gazetesi

03.07.2012

Başlık: CERN yarın açıklama yapacak

Spot:

Amerikalı bilim adamları, parçacıklara kütlelerini verdiği düşünülen, varlığı henüz bilimsel olarak kanıtlanmamış Higgs parçacığına çok yaklaştıklarını açıkladı.

Haber:

ABD'nin Illinois eyaletindeki Fermilab araştırma merkezi uzmanları, "elde ettikleri verilerin, Higgs Bozonu'nun varlığını kuvvetle desteklediğini" bildirdi. Deneylerini Tevatron parçacık hızlandırıcısında yapan bilim adamları, ancak önce, İsviçre'nin Cenevre kentindeki Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi'ndeki (CERN) Büyük Hadron Çarpıştırıcısı'ndan (BHÇ) elde edilen sonuçların beklenmesi gerektiğini belirtti. Dünyanın en büyük parçacık çarpıştırıcısı BHÇ'den elde edilen veriler yarın açıklanacak.

Analiz:

Haberin başlığı "Cern yarın açıklama yapacak" şeklinde belirlenmiştir. Başlıkta spekülatif bir ifadeye, magazinleştirilmiş bir söyleme rastlanmamaktadır. Sade ve tarafsız bir dil ile CERN'in yarın açıklama yapacağı okura duyurulmaktadır. Okurun ilgisini çekmek, tıklanma sayısını arttırmak kaygısı güdülmediği ifade edilebilir. Spotta da öncelikle Higgs parçacığının ne olduğu "parçacıklara kütlelerini verdiği düşünülen, varlığı henüz bilimsel olarak kanıtlanmamış parçacık" olarak tanımladıktan sonra haber metni içinde bilim insanlarının söylemleri aktarılmaktadır. Haber başlığı ve spot her ne kadar olabildiğince tarafsız ve haber kaynağının söylemine bağlı olsa da yine de metnin içinde magazin dilinden, spekülatif ifadeden kaçılmadığı görülmektedir. Haber metninde "Bilim adamları, BHÇ yardımıyla 14 milyar yıl önce evrenin oluşumuna yol açtığına inanılan "Büyük Patlama ortamını yeniden yaratmayı amaçlıyor" şeklinde bir cümle bulunmaktadır. Ancak haberin hiç bir yerinde, bilim insanlarının yaptığı açıklamaların hiç bir bölümünde "Büyük Patlama ortamını yeniden yaratmak" ifadesine rastlanmamaktadır. Bilim teknik haberlerinin nispeten kurumsallaştığı gazetelerde bile, basının adeta genetik kodlarına işlemiş bulunan "magazinel/spekülatif dil" izlerine rastlanmaktadır. Bu yapısal özelliği üretim-tüketim-reklam dinamiklerinden bağımsız düşünmek mümkün değildir.

Cumhuriyet Gazetesi

08.07.2012

Başlık: Tanrı parçacığı ne işe yarayacak?

Spot:

Evrenin oluşumuyla ilgili sırrı çözmemize yardımcı olacağı söylenen 'Tanrı Parçacığı'nın fikir babası Peter Higgs, "Gündelik yaşamda bu madde ne işe yarar hiç bilmiyorum" dedi.

Haber:

Bilim dünyası hafta içinde Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi'nin (CERN) yaptığı sunumla sallandı. Bilim adamları, temelleri İngiliz fizikçi Peter Higgs tarafından atılan Tanrı Parçacığı'nın bulunduğunu açıkladı. Bu gelişme maddenin, insanın ve yaşamın oluşumuna ışık tutacak nitelikteydi. Vatan'ın haberine göre; 48 yıl önce teoriyi ortaya attığı için parçacığa kendi adının da verildiği profesör Higgs (83), dün Edinburgh Üniversitesi'nde bir konuşma yaptı. CERN'in keşfiyle Nobel Fizik Ödülü'ne göz kırpan Higgs, "bu parçacığın gündelik hayatta ne işe yarayacağına dair en ufak bir fikrim yok. Bu süreç çok kısa. Bir saniyenin milyonda birinin milyonda birinin milyonda birinin milyonda biri kadar bir süreden bahsediyoruz. Bunu faydalı bir biçimde nasıl kullanabiliriz bilemiyorum. Daha uzun ömürlü parçacıkları gündelik hayatta kullanmak bile hali hazırda gayet güç" dedi. Parçacığın bulunmasından duyduğu memnuniyeti belirten Higgs, "ben bu gelişmeyi gözlerimle göremeyeceğimi düşünüyordum. Profesör Stephen Hawking ile bu maddenin var olup var olmadığına dair iddiaya girmiştik. Bazen haklı çıkmak çok iyi hissettiriyor. 100 dolar kazandım" dedi.

Analiz:

Haberin başlığı "Tanrı parçacığı ne işe yarayacak?"tır. "Tanrı parçacığı" ifadesinin bilimsel literatürde olmadığı, bu araştırmanın da konusu olan "ticari kaygılar" bağlamında yayınevi tarafından belirlenmiş bir isim olduğu yukarıda belirtilmişti. Bununla birlikte "Ne işe yarayacak" sorusunun başlıkta verilmesi, atomaltı dünyaya ilişkin fizik bilimi dahilindeki bir konuyu "halka indirme" kaygısı taşıdığını, fizik bilimi ile ilgisi olmayan okurun, dünya kamuoyunu ilgilendiren bu önemli bilimsel konuyu daha iyi anlaması amaçlandığı düşünülebilir. Nitekim bilimsel literatüre vakıf olmayan "sade vatandaş", bu ve benzeri "anlaşılmaz" bir konu ile karşılaştığı zaman aman genellikle "ne işe yarayacak" sorusunu gündeme getirmektedir ve okuru yakalamanın ve konuya dahil etmenin en kestirme yolu da "ne işe yarayacağı" hakkında, yine bilimsel içerikten uzaklaşmadan açıklamaktır. Bunun için de konuyu teorik olarak ortaya koyan ve dolayısıyla parçacığa ismini veren fizikçi Peter Higgs'in demecine başvurulmuş ve konu onun söylemi çerçevesinde aktarılmıştır. Demekten de anlaşılan bu parçacığın saniyenin çok küçük bir kesiri süresinde gözlemlenebildiği, bu bilgiden gündelik hayatta ne şekilde yararlanılabileceğini kendisinin de bilmediğidir.

Cumhuriyet Gazetesi

04.01.2013

Başlık: Celal Bayar Üniversitesi CERN'de

Spot

Celal Bayar Üniversitesi (CBÜ), Uluslararası Yüksek Enerji ve Parçacık Fiziği Araştırma Merkezi'nin (CERN) dört ana deneyinden biri olan LHCb deney ekibinde yer alacak.

Haber:

CBÜ'den yapılan yazılı açıklamada, üniversitenin İsviçre'nin Cenevre kentinde bulunan CERN'in ana konusu evrenin neden sadece maddeden oluştuğunu araştırmak olan LHCb deneyine, asosiyeye üye olarak katıldığı, bu statünün, deney ekibi kurulduktan sonra tam üyeliğe dönüşeceği ve deneyin 2023 yılına kadar sürmesinin planlandığı belirtildi. Daha önce CERN'de görev yapan, CBÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Fizik Bölümü Öğretim Üyesi ve deneyin CBÜ'deki sorumlusu Doç. Dr. Erhan Pesen yaptığı açıklamada, 20 Avrupa ülkesinin CERN'e tam üye olduğunu, Türkiye'nin ise gözlemci statüsünde katıldığını anımsattı.

Analiz:

Haberin başlığı "Celal Bayar Üniversitesi CERN'de"dir. Bir Türk üniversitesinin, bir nedenle uluslararası bir bilim kuruluşunda yer alacağını duyurur nitelikte tarafsız, sade bir dil

ile yazılmış bir başlıktır. CBÜ'nün hangi gerekçe ile ve nasıl bir statü ile CERN'de olduğu da spotta açıklanmaktadır. CBÜ'nün CERN'deki 4 ana deney ekibinden birinde yer almak üzere orada olacağı yine sade bir haber dili ile okurlara duyurulmaktadır. Haber metni incelendiğinde kaynağın CBÜ'den yapılan yazılı açıklama olduğu görülmektedir. CBÜ'nün deneye asosiye üye olarak katıldığı, statünün deney ekibinin kurulmasından sonra tam üyeliğe dönüşeceği bilgileri yer almaktadır. Haberde ayrıca deneyin CBÜ sorumlusu Doç. Dr. Erhan Pesen'in açıklamaları yer almaktadır. Haber, kaynakların söylemlerine bağlı kalarak yazılmıştır. Kaynakların söylemleri dışında ifade, yorum, değerlendirme bulunmamaktadır. Büyük Patlama, kıyamet, evrenin sırları, gizemli parçalar vb. magazinel/sansasyonel ifadeler başlıktan haber metninin tamamına kadar yer almamaktadır. Sade bir dil ile yazılmış, "tıklama tuzağı" kurulmamış bilim haberidir.

Cumhuriyet Gazetesi

14.03.2013

Başlık: Higgs Bozonu artık gerçek

Spot:

Parçacıklara kütlelerini verdiği düşünülen ve "Higgs Bozonu" adı verilen atomaltı parçacığının keşfedildiğinden emin olunduğu açıklandı.

Haber:

Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi (CERN) bilim adamları, elde ettikleri verilerin, Higgs Bozonu'nun varlığını kanıtladığına artık emin olduklarını belirtti. 14 milyar yıl önce evrenin doğumuna yol açtığına inanılan Büyük Patlama ortamını yaratmayı amaçlayan, 10 milyar dolar tutarındaki deney sırasında proton ışınları, 27 kilometrelik tüneli ışık hızıyla geçerek birbiriyle çarpıştırılıyordu. Proton ışınlarının birbiriyle büyük bir enerjiyle çarpışması sonucu, kozmosun doğasını kavramaya yarayacak yeni parçacıklar görmeyi amaçlayan bilim adamları, çarpışma sırasında özellikle teorik fizikteki kütle mantığının temelini oluşturan veya kara maddenin neden yapıldığını anlamaya yarayacak Higgs parçacığı, diye adlandırılan parçacıkların varlığını kanıtlamaya çalışıyordu.

Analiz:

Haberin başlığı "Higgs Bozonu artık gerçek"tir. Bugüne kadar standart modelde bir teori olarak var olan atomaltı parçacığın deney ortamında bulunduğu ve teorisinin kanıtlandığına işaret eden tarafsız bir başlıktır. Magazinel/spekülatif bir ifade bulunmamaktadır. Bilim dünyasından bir gelişmeyi okurlarına duyurmaktan ibaret bir ifadedir. Spotta da aynı sade dil devam etmekte ve gizli özne ile belirtilen bilim insanlarının enerjiye kütle kazandıran parçacığın bulunduğunu resmen açıkladıkları bilgisi aktarılmaktadır. Haber metninin tamamı incelendiğinde de deneyin yapılış şekli, deneyi yapmayı sağlayan teknik donanım, deneyin amacı hakkında kısa bilgiler aktarıldığı görülmektedir. Haberin tarafsız bir dil ile yazıldığı ifade edilebilir.

Cumhuriyet Gazetesi

10.09.2014

Başlık: 'Tanrı Parçacığı' evreni yok edebilir

Alt Başlık: Stephen Hawking son kitabında dünyayı korkutan saptamalarda bulundu.

Haber:

İngiliz profesör Stephen Hawking, 2012 yılında varlığı bilim adamları tarafından CERN laboratuvarlarındaki Büyük Hadron Çarpıştırıcısı'nda yapılan deneyle kanıtlanan "Tanrı parçacığı"nın (Higgs Bozonu) evreni yok edebileceğini iddia etti. Hawking yeni kitabında 10 milyar dolarlık tarihin en büyük deneyiyle açığa çıkan parçacığa yüksek bir

enerji yüklenmesi durumunda zaman ve uzayın birden bire çökeceğini, bunun da evrenin yok olması anlamına geleceğini belirtti.

Analiz:

Haberin başlığı "Tanrı Parçacığı evreni yok edebilir"dir. Evrenin yok olması gibi olabilecek en üst derecede iddialı ve bilimselliği sorgulamaya açık bir başlık kullanılmıştır. Yukarıda da ifade edildiği gibi eğer gazete başlığa, söylemin sahibini belirtmeksizin, doğrudan söylemi aktarıyorsa, tarafsızlığından taviz verdiğini belirtmek mümkündür. Çünkü doğrudan cümleyi aktarmak, bir kişinin iddiasını haber yapmaktan ziyade, genel geçer, herkes tarafından kabul edilebilecek bir gerçekliği haber yaptığı izlenimini yaratmaktadır. Bir anlamda gazete de haber kaynağının söylemi ile hem fikir olduğunu beyan etmiş olmaktadır. Bu iddianın dayandırıldığı bilimsel kaynak ise, alt başlıkta verilmiştir. Stephen Hawking'in (Burada da Stephen Hawking'in kim olduğunu okurun bildiği varsayılmış olmalıdır) son yazdığı kitabında böyle bir ihtimalden söz ettiği yazılmıştır. CERN'de yapılan deneyin evreni gerçekten yok etme ihtimalinin olup olmadığı, varsa bu ihtimalin ne oranda olduğu ile ilgili bilgi edinmek için haber metninin tamamı incelendiğinde "Açığa çıkan parçacığa yüksek bir enerji yüklenmesi durumunda, zaman ve uzayın birden bire çökeceği, bunun da evrenin yok olması anlamına geleceği"ni söylediği görülmektedir. Bu gerçekten de ciddi bir iddiadır. Ancak aynı haber konusu Habertürk gazetesinde işlenirken, Hawking'in aynı zamanda bunun çok düşük bir ihtimal olduğunun söylendiğinin belirtildiği de bilinmektedir. Bu noktada okur, eksik bilgilendirilmiştir. Okur tam bilgilenmek için tüm medyayı, hatta bizzat bilim çevrelerini takip etmek zorunda olmadığına, bu zaten mümkün de olmadığına göre, bir gazetenin okurunu doğru, tam, tarafsız, çok yönlü bilgilendirmesi gerekmemekte midir? Sorgulayıcı bir bakış açısıyla, "Hawking'in kitabı okunsa belki de bu korkutucu ihtimalin kitapta çok az yer aldığı, "Açığa çıkan parçacığa çok yüksek enerji yüklenmesi halinde" şartının belki de imkansız yakın bir olasılık olduğu görülebilecektir. Diğer taraftan yayın evlerinin de tıpkı haber medyasını da içine alan medya kuruluşları gibi ticari kaygıları öncelendiği yukarıda da örneklenmiştir. Haberin bilgilendirme ve doğru kamuoyu oluşumuna katkı sunma olan ana amacı ve varlık nedeni, ticari kaygılar ile yer değiştirince, magazinleştirilmiş spekülatif bir çerçeve kaçınılmaz hale gelmiştir.

Cumhuriyet Gazetesi

20.11.2014

Başlık: CERN'de müthiş keşif

Alt Başlık: Nükleer Araştırma Merkezi bilim adamları, iki atomaltı parçacığı keşfetti

Haber:

Büyük Hadron Çarpıştırıcısı kullanılarak yapılan deneylerde keşfedilen atomaltı parçacıklar, devasa bir gücün bir araya getirdiği üç zerreciğin oluşturduğu baryondan meydana geliyor. CERN'den yapılan açıklamada, keşfin, dünyanın nasıl meydana geldiğini tanımlayan parçacık fiziğinin "Standart Model"inin ötesinde işlerin nasıl yürüdüğüne ışık tutacağı belirtildi. CERN'e bağlı LPNHE Laboratuvarı'nda görevli Matthew Charles, "doğa bize cömert davrandı. Birini bulmaya çalışırken ikisini birden keşfettik" dedi.

Analiz:

Haberin başlığı "CERN'de müthiş keşif"tir. Başlıkta önemli ve heyecan verici bir bilimsel keşif yapıldığı bilgisi verilmektedir. Patlama, kıyamet, dünyanın sonu vb. spekülatif, bilim dışı ifadeler yer almamaktadır. Bu bakımdan okuru "aldatma" yaklaşımı yoktur. Başlıkta sözü edilen keşfin ne olduğu ise alt başlıkta açıklanmaktadır. Yeni iki atomaltı parçacığın bulunduğu belirtilmektedir. Haber metni incelendiğinde CERN'de görevli bilim insanının "Bir atomaltı parçacık ararken, iki parçacık keşfettik" demeci yer almaktadır. Ancak

haberinde devamında "Büyük Patlama ortamını yaratmayı amaçlayan deney" ifadesinden yine kaçılmadığı görülmektedir. Haberde demeci alınan bilim insanının böyle bir ifadesi bulunmamasına rağmen, yine kaynağı belirtilmemiş bu magazinel/spekülatif, "bilgi", daha doğru bir ifade ile "okuru habere çekme unsuru-tuzağı" haberde yerini almıştır. Fizik eğitimi almış bilim insanlarının pek çok kere ifade ettiği gibi, Büyük Patlama anının bileşenlerini tekrar bir araya getirip anı yinelenmek, bilimsel olarak mümkün değildir. Bu nedenle her ne kadar başlığa çekilerek bir anlamda okura "tuzak" kurulmamış olsa bile, bilim haberi yazılırken, magazin dilinden tamamen uzaklaşmanın sağlanamadığı da görülmektedir.

Türkiye Gazetesi

03.07.2012

Başlık: CERN yarın açıklama yapacak

Spot:

Amerikalı bilim adamları, parçacıklara kütlelerini verdiği düşünülen, varlığı henüz bilimsel olarak kanıtlanmamış Higgs parçacığına çok yaklaştıklarını açıkladı.

Haber:

Amerikalı bilim adamları, parçacıklara kütlelerini verdiği düşünülen, varlığı henüz bilimsel olarak kanıtlanmamış, Higgs parçacığına çok yaklaştıklarını açıkladı. ABD'nin Illinois eyaletindeki Fermilab araştırma merkezi uzmanları, "elde ettikleri verilerin, Higgs Bozonu'nun varlığını kuvvetle desteklediğini" bildirdi. Deneylerini Tevatron parçacık hızlandırıcısında yapan bilim adamları, ancak önce, İsviçre'nin Cenevre kentindeki Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi'ndeki (CERN) Büyük Hadron Çarpıştırıcısı'ndan (BHÇ) elde edilen sonuçların beklenmesi gerektiğini belirtti.

Analiz:

Haberin başlığı "CERN yarın açıklama yapacak"tır. Okura "tuzak" kurulmamıştır. Sade ve tarafsız bir dil ile yarın konu ile ilgili olarak bizzat konunun merkezinden bir açıklama yapılacağı bilgisi okura aktarılmaktadır. Haberin spotunda, yapılacak açıklamanın hangi konuda olduğu bilgisi verilmektedir. Burada da patlama, kıyamet, evrenin sırrı gibi spekülatif ifadelerle yönelmeden, sade bir dil ile, bilim insanlarının söylemlerine sadık kalınarak parçacıklara kütlelerini verdiği düşünülen ve varlığı henüz bilimsel olarak kanıtlanmamış Higgs parçacığı ile ilgili açıklama yapılacağı bilgisi verilmektedir. Parçacığın işlevi, bilim insanlarının ifade ettiği gibi yazılmıştır. Ayrıca yine spekülatif ve magazinel bir tanım olan "Tanrı parçacığı" yerine nesnenin bilimsel literatürdeki tanımı olan "Higgs" terimi tercih edilmiştir. Haber metni incelendiğinde, genel olarak bilim insanlarının açıklamaları, deneyin yapıldığı teknik donanımlar ile ilgili kısa ve açıklayıcı bilgiler ağırlıklı olmakla birlikte yine "Büyük Patlama ortamının yeniden oluşturulması" ifadesinden kaçılmadığı görülmektedir. Bu ifadenin yer aldığı haberlerin ortak noktası ise, diğer bilgiler verilirken açıklamayı yapan bilim insanının unvanı ve adı aktarılırken, "Büyük Patlama" ifadesinden söz edildiğinde belirsiz özne kullanılmasıdır. Bu ifadenin başlığa çekilmemesi, tıklanma amaçlı okura "tuzak" kurulmadığını göstermektedir. Bununla birlikte haber medyasının adeta genetik kodlarına işlemiş bir şekilde en bilimsel konuların bile az veya çok ancak büyük oranda magazin dilinden kaçılmadan yazıldığı gözlenmektedir.

Türkiye Gazetesi

04.07.2012

Başlık: CERN'den önemli açıklama

Spot:

CERN'den yapılan açıklamada, Higgs Bozonu olması muhtemel yeni bir atomaltı parçacığının bulunduğu bildirildi.

Haber:

İsviçre'deki Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi'nden (CERN) yapılan açıklamada, Higgs Bozonu olması muhtemel yeni bir atomaltı parçacığının bulunduğu bildirildi.

İsviçre'nin Cenevre kentinde bulunan CERN'e ait Büyük Hadron Çarpıştırıcısı'ndan (BHÇ) elde edilen sonuçların Higgs Bozonu olması muhtemel bir atomaltı parçacığına ilişkin güçlü deliller sunduğu belirtildi. ABD'nin Illinois eyaletindeki Fermilab araştırma merkezi uzmanları da dün yaptıkları açıklamada, "elde ettikleri verilerin, Higgs Bozonu'nun varlığını kuvvetle desteklediğini" bildirmişti. Deneylerini Tevatron parçacık hızlandırıcısında yapan bilim adamları, kesin sonuçlar için CERN'den, dünyanın en büyük parçacık çarpıştırıcısı BHÇ'den elde edilen veriler hakkında bugün yapılacak açıklamaların beklenmesi gerektiğini söylemişti.

Analiz:

Haberin başlığı "CERN'den önemli açıklama"dır. Sade, tarafsız, magazin/spekülatif ifadenin kullanılmadığı, haber diline uygun bir başlıktır. Bilim merkezinden önemli bir açıklama yapıldığı duyurulmaktadır. Aynı yaklaşım, haberin spotunda da devam etmektedir. Doğrudan CERN'in yaptığı açıklamanın verildiği anlaşılmaktadır. Teorik modelde yer alan ancak varlığı tespit edilemeyen Higgs Bozonu olması muhtemel yeni bir parçacığın bulunduğu açıklanması duyurulmaktadır. Haber metni incelendiğinde de aynı tarafsız, sade, haber kaynağının açıklamalarından uzaklaşmayan dilin devam ettiği görülmektedir. Tarafsız ve "olması gerektiği gibi" yazılmış bir bilim haberidir.

Türkiye Gazetesi

13.12.2013

Başlık: İsrail, Avrupa dışından CERN'e üye ilk ülke unvanını alacak

Haber:

CERN'den yapılan yazılı açıklamada, merkezin yürütme kurulu toplantısında oy birliğiyle alınan kararda, İsrail'in CERN'in kurucu anlaşmasını imzaladığını Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'ne (UNESCO) bildirmesinin ardından merkeze üye olabileceği kaydedildi. İsrail, 1991 yılında gözlemci statüsüyle katıldığı merkeze, 2011 yılından itibaren ortak üyeydi. Merkezin 21'inci üyesi olarak kaydolacak İsrail, Avrupa dışından ilk üye ülke unvanını alacak. İsrail'in statü değişikliği, bu ülke için, merkezin işleyişiyle ilgili daha fazla söz sahibi olmayı ancak merkeze daha fazla maddi katkıda bulunmayı da beraberinde getirecek. CERN, genişleme stratejisi kapsamında, 2010 yılında ortak üyelik statüsünü oluşturmuştu. Buna göre ortak üyeler, tam üye olmak için en az iki yıl beklemek zorunda. Diğer taraftan merkez, 1999 yılından bugüne kadar hiç yeni üye kabul etmemişti.

Analiz:

Haberin başlığı "İsrail, Avrupa dışından CERN'e üye ilk ülke unvanını alacak"tır. Başka bir ülkenin CERN üyeliği hakkında bilgi veren bir haberdir. CERN'e uygun koşulları sağlayan ülkeler, tam üye olabilmektedir. Bu gelişmedeki haber değeri, "Avrupa dışından ilk ülke" olması bağlamındadır. Başlıkta da bu vurgulanmaktadır. Haber metni incelendiğinde kaynağın CERN'den yapılan yazılı açıklama olduğu görülmektedir. Haberde gözlemci statüsünden ortak üyeliğe ve tam üyelik şartlarına dair kısa bilgiler yer almaktadır. Haberde yer alan "1999 yılından beri hiç yeni üye kabul etmemişti" ifadesine yönelik bir alt metin okuması yapmak gerekirse, "14 yıl boyunca hiç yeni üye kabul etmeyip, bugün, üstelik de İsrail'i, yani Avrupalı olmayan bir ülkeyi kabul etmek" meselesine dikkat çekmeyi amaçladığı

yorumunda bulunmak mümkündür. Örnekleme dahil diğer gazetelerde ise 2013 yılında bu konuda haber çıkmamıştır.

Türkiye Gazetesi

13.05.2014

Başlık: Cern'e ortak üye olduk

Spot:

Türkiye, dünyanın en önemli araştırma merkezlerinden olan İsviçre'deki Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi'ne (CERN) ortak üye oldu.

Haber:

Ortak üyelik anlaşması Cern'in Cenevre'deki kampüsünde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız'ın da katıldığı törenle imzalandı. Anlaşmaya CERN adına Genel Müdür Rolf Heuer ve Türkiye adına Birleşmiş Milletler Cenevre Daimi Temsilcisi Büyükelçi Mehmet Ferden Çarıkçı imzaladı. İmza töreninden önce CERN Genel Müdürü Rolf Heuer araştırma merkezi hakkında misafirlerine brifing verdi. CERN'in kısa tarihi ve çalışmaları hakkında bilgi veren Heuer, Türkiye'nin CERN ile başlayan ve devam eden işbirliği hakkında da detaylı bir sunum yaptı. Brifingin ardından karşılıklı imzalar atıldı. Ortak üyelik anlaşmasına Türkiye adına BM Cenevre Daimi Temsilcisi Mehmet Ferden Çarıkçı imzalarken CERN adına ise Rolf Heuer imzaladı. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız ise CERN'in şeref defterini imzaladı. Karşılıklı imzalardan sonra kısa bir konuşma yapan Bakan Yıldız, karşılıklı beyin transferlerinin olacağı böyle bir anlaşmaya imza attıkları bugünün heyecan verici olduğunu söyledi.

Analiz:

Haberin başlığı "Cern'e ortak üye olduk" şeklindedir. Türkiye'nin CERN'e ortak üye olduğu bilgisi okura verilmektedir. Spotta da "dünyanın en önemli araştırma merkezlerinden" şeklinde yorum içeren bir ifade olmakla birlikte Higgs Bozonu'nun varlığının kanıtlandığı merkez olması başta olmak üzere bilim dünyasına sunduğu katkılar göz önünde bulundurulduğunda doğru olan bir cümle kullanılmış ve okurlara Türkiye'nin ortak üyeliği bilgisi aktarılmıştır. Haber metni incelendiğinde, bu haberin doğrudan bilim içerikli haberlere göre çok daha geniş işlendiği görülmektedir. Ayrıca örnekleme dahil olan diğer gazetelere göre de bu konunun daha ayrıntılı, geniş işlediği görülmektedir. Haberde 5N 1K bilgileri, CERN Genel Müdürü Rolf Heuer'in demeci, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız'ın demeci yer almaktadır. Haber dili genel yapısı itibariyle tarafsız ve sadedir. Demeçlerin, sahibinden bağımsız öne çıkartılmadığı görülmektedir.

Türkiye Gazetesi

16.07.2014

Başlık: 2.8 milyar TL bütçesi bulunan CERN'e ortak üye oluyoruz

Spot:

Türkiye'nin Avrupa Nükleer Araştırma Örgütü'ne (CERN) ortak üye olmasını öngören uluslararası anlaşma Meclis Başkanlığı'na sunuldu.

Haber:

Söz konusu anlaşma özellikle Türk sanayisi açısından büyük önem taşıyor. Anlaşmanın yürürlüğe girmesi durumunda Türk sanayisi CERN'de kullanılan ileri teknoloji ürünleriyle tanışacak ve bunların Türkiye'de tasarımı ve imalatı mümkün olabilecek. Türkiye, ortak üye sıfatıyla CERN'e yapacağı maddi katkı oranında kurum ihalelerinden pay alabilecek, kurumda daimi personel istihdam edebilecek ve Türk bilim insanları CERN'de istihdam edilebilecek. İsviçre-Fransa sınırında ve 27 kilometre çapında olan CERN kampüsünde dünyanın en büyük parçacık fiziği laboratuvarları bulunuyor. CERN'in 1.25

milyar İsviçre frangı (2.8 milyar TL) olan bütçesinin yüzde 70'i Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya ve İspanya tarafından karşılanıyor.

Analiz:

Haberin başlığı "2.8 milyar TL bütçesi bulunan CERN'e ortak üye oluyoruz" şeklinde verilmiştir. Türkiye'nin CERN'e ortak üye olacak olması önemlidir ve haber değeri taşıyan bir konudur. Bununla birlikte, başlığa çekilen unsurun "CERN'in bütçesi" olması sorgulamaya açıktır, çünkü doğrudan CERN'in işlevi ile ilgisi olmayan ya da Türkiye'nin ortak üyeliği ile ilgili olmayan bir unsurdur. Haberin yan konularındandır. Haberin spotu, Türkiye'nin CERN'e ortak üye olmasını öngören anlaşmanın Meclis Başkanlığı'na sunulduğunu duyuran sade ve tarafsız bir dil ile yazılmıştır. Haber metni incelendiğinde, olması gerektiği gibi CERN'e ortak üyeliğin bilimsel bağlamda anlamı, Türk bilim insanları bakımından önemi gibi bilgiler yer almakta; ayrıca CERN'in toplam bütçesini karşılayan ülkeler sıralanmaktadır. Haberde bütçe ile ilgili doğrudan konu ile ilgisi olmayan bir yan bilginin başlığa çekilmesi dışında tarafsız bir haber denilebilir. Bununla birlikte ortak üyelik olduğuna göre tam üyelik statüsünün de olacağı gerçeğinden hareketle; neden tam üye olunmadığı, tam üyelik ile ortak üyelik arasında ne gibi farklar olduğu, bütçe konusunun bununla ilgili olup olmadığı, ileride bir tam üyelik söz konusu olup olmayacağı, olmayacaksa bunun nedeni gibi bilgilere haberde yer verilmediği, dolayısıyla eksik bir haber olduğu değerlendirilmesi de yapılabilir.

Türkiye Gazetesi

19.11.2014

Başlık: CERN'de iki atomaltı parçacığı keşfedildi

Alt Başlık: Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi bilim adamları, iki atomaltı parçacığı keşfetti

Haber:

Büyük Hadron Çarpıştırıcısı kullanılarak yapılan deneylerde keşfedilen atomaltı parçacıklar, devasa bir gücün bir araya getirdiği üç zerreciğin oluşturduğu baryondan meydana geliyor. CERN'den yapılan açıklamada, keşfin, dünyanın nasıl meydana geldiğini tanımlayan parçacık fiziğinin "Standart Model"inin ötesinde işlerin nasıl yürüdüğüne ışık tutacağı belirtildi. CERN'e bağlı LPNHE Laboratuvarı'nda görevli Matthew Charles, "Doğa bize cömert davrandı. Birini bulmaya çalışırken ikisini birden keşfettik" dedi. Keşfedilen yeni parçacıkların, 14 milyar yıl önce evrenin doğumuna yol açtığına inanılan Büyük Patlama ortamını yapmayı amaçlayan 10 milyar dolar tutarındaki deney sırasında, 27 kilometrelik tünelde birbirleriyle çarpıştırılan protonlardan 6 kat daha ağır olduğu belirlendi.

Analiz:

Haberin başlığı " CERN'de iki atomaltı parçacığı keşfedildi"dir. Yorumuz, magazinelleştirilmeyen, sade bir haber dili ile yazılmış olan bir başlıktır. Haber metninin tamamı incelendiğinde CERN'de çalışan bilim insanının bu yeni keşif ile ilgili kısa açıklaması, merkezde daha önce de Higgs parçacığının bulunduğu gibi bilimsel bilgilerin yanı sıra, örneklemin genelinde karşılaşılan "magazin dilinden kaçamama" yaklaşımı da göze çarpmaktadır. Bulunan parçacıklarla ilgili kısa bir açıklama yapan bilim insanının demecinde "Büyük Patlama" ifadesi yer almazken, haber metninde "14 milyar yıl önce evrenin doğumuna yol açtığına inanılan Büyük Patlama ortamını yapmayı amaçlayan 10 milyar dolar tutarındaki deney" ifadesi bulunmaktadır. Öncelikle Büyük Patlama'nın evrenin doğumuna yol açtığı bilgisi "inanılan" bir varsayım değil, kanıtlanmış bilimsel bir gerçekliktir. Büyük Patlama anının tekrar oluşturulmasının bilimsel olarak tekrar sağlanması ise mümkün değildir. Fizikçi Doç. Dr. Haluk Berkmen (internet sitesi); bu konuyu "CERN deneyine bir çeşit evrenin başlangıç şartlarının laboratuvarında oluşturulması olarak görüyorlar. Oysa ki; iki

protonun çarpışması evrenin başlangıcında oluşamazdı, çünkü tüm parçacıklar kütesizdi ve Higgs bu kütesiz parçacıklardan ortaya çıkmıştır" şeklinde açıklamaktadır. Bilimin konuya bu şekilde açıklık getirmiş olmasına rağmen deneyin asıl amacı olan "atom altı parçacıkların keşfi"ni, "Büyük Patlama'yı tekrar meydana getirmek" olarak ifade etmek, haber medyasında dilin magazin ve spekülasyona yatkınlığını ortaya koyan örneklerden biridir.

ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI VE BULGULARA YÖNELİK YORUMLAR

Haber medyası, toplumun kendi ülkesinde ve dünyanın geri kalanında meydana gelen ve geneli ilgilendiren konularda bilgi edinebileceği başlıca mecradır. Özellikle kurumsal kimliği olan ulusal gazeteler ve onların internet siteleri, güvenilir olacağı ön kabulü ile bilgi kaynağı olarak öne çıkmaktadır.

Yakın geçmişte kurulan, künyesinde yer alan isimlerin tanınırlığı/bilinirliği yüksek olmayan internet siteleri yerine, daha köklü geçmişe sahip olan ulusal gazetelerde ve bu gazetelerin kendi internet sitelerinde yer alan haberlerin güvenilirliği daha fazladır. Bu da adı geçen yayın organlarının sorumluluğunu arttırmaktadır. Ancak ne var ki sanayi devrimi sonrası oluşan ve iletişim araçlarının, dünyayı McLuhan'ın ifadesi ile köy haline getirdiği tüketim toplumlarında haber medyası da üretim-tüketim ilişkilerinin temel dinamiklerine bağlıdır.

Tüketim toplumunda haber; "bilgi" olma niteliğini yitirip; "ürün" olarak yeniden tanımlanmıştır. Haberler, tüketim kültürünün temel özelliklerine hizmet eden bir dilde yazılmakta ve okuru bilgilendirme hizmeti yerine, tıklandıkça karşılaşılan internet reklamlarındaki ürünlerin tanıtımına hizmet eder hale gelmiştir. Bu tutumun toplumda da karşılığı bulunmaktadır. "Popüler kültürel değerlerle bezeli sunumlar, –moda olan, out/in kabul edilenlerle- tüketim yönlendirilir. İnsanlar mallara sahip olarak/sahip olmayı hayal ederek, onları kullanarak ya da bu mallara ilişkin konuşarak tüketim toplumu ideolojisini canlı tutarlar" (Yavuz, 2013:236). Böylece tüketime hazır "okur-tüketiciler"in genel karakteristik yapısına uygun spekülatif habercilik "mükemmel" bir denge içerisinde nihai tüketim amacına hizmet etmektedirler.

Habercilikte, gazetecilik eğitiminin başında öğretilen "doğru, tam, tarafsız, çok yönlü" olma ilkeleri geçerliliğini yitirmiş; "çok kazandıran" haberler önem kazanmıştır. Çok kazandırma özelliği, televizyon ise rating, kağıda basılı gazete ise tiraj, internet medyası ise tıklanma ölçütü ile değerlendirilmektedir. Ortak nokta, reklam-ilan pastasından olabildiğince büyük pay almaktır ve bu ana amaç doğrultusunda temel habercilik ilkelerinden ödün vermekte sakınca görülmemeye başlanmıştır.

Bu ödün, yazılı basında haber dilinin magazinleşmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. "Haberlerin ve haber programlarının popülerleşmesi sürecinde, sansasyonel, skandala ve yüzeysel olaylara yer verilerek aslında sadece haber bültenleri magazinleşmemekte, aynı zamanda yaşamın kendisi de magazinleşmektedir" (Ergül, 2000:106). Gazete okurlarını da içine alan toplumun beklentileri ile haber dili bir karşılıklı bağımlılık ilişkisi içinde değişmekte, dönüşmekte ve "sansasyonel/magazinel dil" ortak paydasında buluşmaktadır.

Okur, uzun inceleme yazıları, çok yönlü bilgilendirme, haberi kaynağının söylemi üzerinden sorgulayarak okuma gibi "zahmet"lere katlanmak istememekte; hafif, kolay okunan ve eğlendirici bir dil ile yazılmış metinlere yönelmektedir. Medya da alacağı maddi pay

oranında, bu talebe fazlasıyla karşılık vermektedir. Düşünür ve sosyolog Jean Baudrillard'ın simulasyon kuramında ifade ettiği anlam kaybı, bilim haberleri gibi en ciddi haber ihtisas alanında dahi kendini gösterir olmuştur. "Medya mesajdır, ama hipergerçeğin mesajıdır; bu hiper-gerçeğin sorumlusu ise, yaratılan "simulacra" evreninin tuzağına düşen, gerçek yerine şahane-gösteriyi seçen ve "soğuk baştan-çıkartmaya" zevkle katılan, izleyici insanlardır" (Erdoğan, internet sitesi). Bu saptama, bu araştırmanın konusu olan CERN deneyleri bağlamında ele alınacak olursa, okurlar büyük patlama anının aslında gerçekleşmeyeceğini içten içe bilseler bile, "Büyük Patlama tekrar yaşanacak", "Kıyamet kopacak", "Evrenin sonunu bu deney getirecek" türü "Hiper gerçek" söylemlerden keyif almakta ve bu haberlere yönelmektedir. Günümüzün tüketim odaklı hiper gerçeklik dünyasında okurların CERN'de "Gerçekte" ne yapıldığı ile ilgilendiklerini ifade etmek güçtür.

Tüm bu psikolojik, sosyal, ekonomik olguya rağmen bilgi edinmenin başlıca mecrası medyadır. Uzun vadede kamuoyunu şekillendirecek olan "hammadde" medya aracılığı ile temin edilmektedir. Bu nedenle medyanın haberleri sunuş biçimi önemlidir. "Medya doğası gereği insan zihni ile doğrudan temas halindedir. İletişim fonksiyonu algılama işlemiyle gerçekleşir" (Topçuoğlu, 1996:19). O halde gazetecilik temel ilkelerinden uzaklaşmadan haber metinlerinin yazılmasının önemi tartışmasız kabul edilecek bir gerçektir.

Bu araştırmada, bilim haberleri özelinde, bilim haberleri de CERN'de yapılan deneylere ilişkin haberler özelinde ele alınarak, söz konusu haberlerin ne şekilde sunulduğu sorgulanmıştır. Örnekleme dahil olan 3 gazetenin internet sitelerinde yer alan haberlerde sade bir haber dili ile yazılan ve spekülasyon/magazinel olmayan metinler olduğu gibi, okuru yanıltan, tıklanma sayısı-reklam pastası denkleminde yararlanma uğruna bilimsel gerçeklikten uzaklaşan haberlere de rastlanmıştır. Bu haberlerin oranı, tarafsız haberlere göre daha yüksektir. Başlıklara yönelik genel bir tarama yapıldığında spekülasyon/magazinel başlıkların özellikle kitle gazetesinde daha çok olduğu görülmektedir.

Araştırmadan elde edilen veriler bir tablo dahilinde özetlendiğinde tamamen bilimsel dile ve habercilik ilkelerine bağlı kalınarak yazılan haberlerin her üç gazetede de düşük oranda olduğu görülmektedir.

Tablo 1. 2012-2014 Tarihleri Arasından Seçilen Örneklem

	HABERTÜRK	CUMHURİYET	TÜRKİYE
TOPLAM CERN HABERİ	157	119	19
ÖRNEKLEMDEKİ TOPLAM CERN HABERİ	6	6	6
BAŞLIK+METİN TARAFSIZ	-	1	1
BAŞLIK TARAFSIZ, METİNDE YANILTMA VAR	-	2	2
HEM BAŞLIK HEM METİNDE YANILTMA VAR	6	3	-
YAPILAN DENEY İLE İLGİLİ OLMAYAN CERN HABERİ	-	-	3

Yapılan analiz sonucunda öncelikle belirtmek gerekir ki, 3 yıllık bir süreç düşünüldüğünde CERN ile ilgili toplam haber sayısının düşük olduğu görülmektedir. Bu

durum fikir gazeteleri için, özellikle Türkiye için daha açık bir şekilde göze çarpmaktadır. 3 yılda yalnızca 19 adet CERN haberi yayınlanmıştır. Yazının bulunması ile başlayan tarihi, çağlardan günümüze uzanan süreçte küresel güç dengeleri genel olarak incelendiğinde, bilgiye sahip olanın aynı zamanda güce de sahip olduğu; küresel dengelerde "belirlenen" değil; "belirleyen" olduğu bilinmektedir. Tarım devriminin yapılması, yazının bulunması, önce ay esaslı, sonra güneş esaslı takvimlerin bulunması, eczacılık, tıp, astronomi gibi alanlarda bilim-teknik alanındaki ilklerin gerçekleştirilmesi; 18. yüzyıldaki Sanayi Devrimi'ne kadar dünyanın doğu coğrafyasında ortaya çıktığı için, Sanayi Devrimi'ne kadar da bilgi-güç denkleminin doğu coğrafyası lehinde olduğu görünmektedir. "Bilgi güçtür" genel ilkesini bu araştırma ölçeğine indirgeyerek bir değerlendirme yapıldığında, bilim alanında dünyanın en önemli araştırmalarının yapıldığı, son teknolojinin kullanıldığı başlıca merkezlerden biri olan CERN'de yapılan çalışmalara verilen yerin azlığı üzerinde durmaya değer bir durumdur.

Konunun nicel olarak işleniş oranının az, özellikle fikir gazetelerinde daha az olduğu saptamasından sonra, işledikleri konuları nasıl işledikleri, CERN'de yapılan bilimsel araştırmaları okurlarına ne şekilde sundukları sorusu üzerinde durmak gerekmektedir. Bu noktada da "bilgi güçtür" ilkesinden uzaklaşmış olduğu gerçeği ile karşılaşılmaktadır.

Tirajı yüksek, toplumun tüm kesimlerine hitap eden kitle gazetesi Habertürk'te örnekleme giren 6 haberin tamamında hem başlık, hem içerik olarak bilimsel dilden uzak, magazin/spekülatif bir dil kullanılmıştır. Bu yanıltma, hem bilimsel terminolojiye sadık kalmama, hem de haber kaynağının söyleminde yer almayan "aşırı" ifadelerle yer verme şeklindedir. Örneğin araştırılan parçacığın bilimsel literatürdeki ismi, parçacığın varlığını teorik olarak ortaya koyan fizikçi Peter Higgs'ten ismini alan "Higgs Bozonu"dur. Ancak daha çok ilgi çekmesi, merak uyandırması, konunun "satış" kısmı ile ilgili olan yayın evleri ve haber medyası kurumları tarafından gündeme getirilen "Tanrı parçacığı" terimi kullanılmaktadır. Diğer taraftan haberin başlığına "Evrenin yok edilmesi" gibi bilimsel bir temeli olmayan bir ifade çekilerek okurun sansasyonel merak duygusunun tetiklenmesi amaçlanmıştır.

Örneklemedeki tüm gazetelerde ticari kaygılarla okuru yanıltma yollarından biri de "Büyük Patlama anının tekrar gerçekleştirilecek olması" ifadesinin sıklıkla telaffuz edilmesidir. Ancak yukarıda, haber analizleri sırasında da fizik bilimcilerin söylemlerinden aktarıldığı üzere, Büyük Patlama anının tekrar etme imkanı bulunmamaktadır. Üstelik CERN'de hızlandırıcı olarak adlandırılan araçlarda protonlar çarpıştırılmaktadır ki; Büyük Patlama anında zaten henüz proton yoktur. Bu nedenle "Büyük Patlama anının tekrar gerçekleştirilecek olması" ifadesi ve bu ifadenin beraberinde gelen "Evrenin sonu", "Kıyamet", "Dünyanın ekseninin kayması", "Zamanda yolculuk yapmanın mümkün hale gelmesi" benzeri söylemler bilimsel dil ile örtüşmemektedir.

Araştırma sonucu ortaya koymaktadır ki, bilim gibi magazinleşmeye en uzak olduğu var sayılan bir alanda bile, tüketim-satış-reklam denklemi içerisinde gerçeklikten uzaklaşma "ödünü" verilerek magazin/spekülatif bir dil kullanılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akçalı, S. ve Toker, H. (2012). 22 Temmuz, Oslo, Norveç: toplum kendini sorguluyor Breivik saldırısı örnek olayı. *The Journal of Academic Social Science Studies JASS*, 5(7), 27-48.
- Arık, M.B. (2007). *Çerçeveleme yaklaşımı açısından haber çerçevelerinin izler kitle düşünceleri üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Atabek, Ü., Atabek, G. ve Bilge, D. (2013). Televizyon sağlık programlarında ideolojik söylemler, *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 1, 11-29.
- Bayraktaroğlu, A.M. ve Uğur. U. (2011). TV haberciliğinde magazinleşme olgusu, *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi ART-E*, 7, 1-47.
- Berkmen, H. (2017). Higgs parçacığı.<http://www.halukberkmen.net/pdf/207.pdf> (Erişim tarihi: 22.06.2017).
- Cankocak, K. (2012). Higgs keşfedildi, şimdi ne olacak? Evren hakkında bütün gizemler. <http://web.itu.edu.tr/kcankocak/docs/Bilim-ve-Gelecek-Higgs-Agustos2012-kerem-cankocak.pdf> (Erişim Tarihi: 22.06.2017).
- Dağtaş, E. (2005). *Türkiye'de magazin basını ve habercilik anlayışı:magazin eklerinin sektör ve metin analizi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Damlapınar, Z. ve Işık, U. (2017). Sağlık içerikli basın haberleri ve çocuğa yaklaşımı: Bir içerik analizi, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi e-GİFDER*, 1 (5), 373-398.
- Demir, M. (2010). *Sağlık Haberleri ve Medya Gerçeği*. İstanbul: Nobel Yayınları.
- Entman, R.M. (1991). Framing united-states coverage of international news: contrasts in narratives of the Kal And Iran air incidents, *Journal of Communication*, 41(4), 6–27.
- Erdoğan, İ. (2017). Küresel pazarı destekleyen popüler aydınlar: Baudrillard ve postmodern medya kuramı. <http://www.irfanerdogan.com/makaleler4/baudrillard.pdf> (Erişim tarihi:22.06.2017).
- Ergül, H. (2002). *Televizyonda Haberin Magazinelleşmesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gamson, W. and Modigliani, A. (1989). Media discourse and public opinion on nuclear power: a constructionist approach, *The American Journal of Sociology*, 95(1), 1–37.
- Karagöz, K. (2009). Sağlık haberlerinin risk algısı oluşturma bağlamında etik açıdan değerlendirmesi. *Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve Etik Sempozyumu-Bildiri Kitabı* (Ed. M.Yağbasan), 185-201.
- Kaytaç, M., Tütüncü, F., Erbatır, H., Ertekin, C., Aktan. A. (2010). Yazılı basında çıkan sağlık haberlerinin incelenmesi, *Marmara Medical Journal*, 23(3), 369-372.
- McCombs, M. (2004). *Setting The Agenda*. Cambridge: Polity Press.
- Oskay, Ü. (1989). *Kitle İletişiminin Temel İşlevleri*. Ankara: S.B.F. Yayınları.
- Pak, N. K. (2010). Büyük patlama ve evrenin genişlemesi. *Bilim ve Ütopya Dergisi*, 195, 16-18.
- Scheufele, D. A. and Tewksbury, D. (2007). Framing, agenda setting, and priming: the evolution of three media effects models. *Journal Of Communication*, 57(1), 9-20.
- Taslaman, C. (2012). Tanrı parçacığı: felsefi bir değerlendirme. <http://www.canertaslaman.com/2012/12/tanri-parcaciği-felsefi-bir-değerlendirme/> (Erişim tarihi:22.06.2017).
- Topçuoğlu, N. (1996). *Basında Reklam ve Tüketim Olgusu*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Yavuz, Ş. (2013). Türk toplumunun tüketim toplumuna dönüşmesinde reklamcılığın rolü. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi süreli elektronik dergi, 36, 219-240.
- Weaver, H. D. (2007). Thoughts on agenda-setting, framing, and priming. *Journal of Communication*, 57(1): 142–147.